

Congregation of Yahweh Jerusalem, Israel

Somo la 19:Ni nani Masihi wa Israeli?

Njia yote kutoka nyuma kwa siku za Musa kulikuwa na unabii wa Masihi kuja kwa taifa la Israeli ili kulikomboa kwa dhambi zilizovunjwa chini ya agano la kwanza.

Kumb. 18:15 Yahweh, Elohim wako, atakuondokeshea nabii mionganoni mwa ndugu zako kama nilivyo mimi; msikilizeni yeye.

Kumekuwa na Masihi wengi wa uongo tangu Israeli kuwa taifa. Kila mtu kutoka Simon Bar Kochba hadi Sheptai Zevi wamethibitishwa kuwa ni masihi wa uongo. Je! Ni nani Masihi wa Israeli aliyebiriwa, na unawezaje kuwa na uhakika?

Kuna unabii zaidi ya 300 wa umasihi na mtu mmoja tu katika historia ya Israeli ametimiza zote 300 kati ya hizi. Unapoangalia sheria ya bahati na uwezekano wa mtu mmoja kutimiza kila unabii, ni ya kushangaza akili. Ni kitu kama 100 zillion, quadrillion kwa 1. Hebu tusome moja kwa moja kutoka Tanach ili tuone ni nani Masihi wa Israeli wa kweli.

Isa. 42:1 Tazama mtumishi wangu nimtegemezaye; mteule wangu, ambaye nafsi yangu imependewa naye; nimetia roho yangu juu yake; naye atawatolea mataifa hukumu.

2 Hatalia, wala hatapaza sauti yake, wala kuifanya isikiwe katika njia kuu.

3 Mwanzi uliopondeka hatauvunja, wala utambi utokao moshi hatauzima; atatokeza hukumu kwa kweli.

4 Hatazimia, wala hatakata tamaa, hata atakapoweka hukumu duniani; na visiwa vitaingojea sheria yake.

Kwa hiyo jambo la kwanza tunaloona ni kwamba Masihi wa Israeli atasisitiza Torati, na kama masihi yejote wa uongo anakuja akisema kwamba Torati imetanguliwa na hawezi kuwa Masihi wa kweli wa Israeli.

Kumb. 13:1 Kukizuka katikati yako nabii, au mwotaji wa ndoto, akikutolea ishara au ajabu, 2 ikatukia hiyo ishara au hiyo ajabu aliyokuambia akisema, Na tuifuate eloheim mingine usiyoijua, tuitumikie hiyo;

3 wewe usiyasikize maneno ya nabii yule, au yule mwotaji wa ndoto, kwa kuwa Yahweh, Elohim wenu, yuawajaribu, apate kujua kwamba mwampenda Yahweh, Elohim wenu, kwa mioyo yenu yote na roho zenu zote.

4 Tembeeni kwa kumfuata Yahweh, Elohim wenu; mcheni na kushika maagizo yake na kuisikia sauti yake, nanyi mtumikieni na kushikamana naye.

5 Na yule nabii, au yule mwotaji wa ndoto, na auawe, kwa kuwa amesema yaliyopotoka juu ya Yahweh, Elohim wenu, aliyewatoa katika nchi ya Misri, akakukomboa katika nyumba ya utumwa, apate yule mtu kukupotoa katika njia aliyokuamuru Yahweh, Elohim wako, uiendee. Ndivyo utakavyouondoa uovu utoke katikati yako.

Ikiwa mtu atakuja kutangaza Torah imekamilika, hata kama atafanya muujiza wa aina fulani hawezi kuwa Masihi wa Israeli.

Je! na kuhusu Yahshua wa Nazareti? Yule ambaye Wakristo wamuita *Yesu*. Wakristo wamgeuza kuwa Masihi wa Kigiriki, lakini ambaye kwa kweli alikuwa Yahshua wa Nazareti. Je! Alifanya nini na je! alikuwa kweli Masihi wa Israeli wa kweli?

Jambo la kwanza kutambua ni kwamba dhana ya Kikristo ya Torati iliyokamilika kabisa hajaandikwa kwa Maandiko na haijawahi kuhubiriwa na Yahshua wa Nazareti. Ikiwa Yahshua wa Nazareti alihubiri juu ya Torati kukamilika, basi hangeweza kuwa Masihi wa Israeli. Lakini angalia yale Yahshua alisema juu ya Torati kutoka kwa maneno Yake mwenyewe.

Mat. 5:17 Msidhani ya kuwa nalikuja kuitangua torati au manabii; la, sikuja kutangua, bali kutimiliza.

18 Kwa maana, amin, nawaambia ,Mpaka mbingu na nchi zitakapoondoka,yodi moja wala nukta moja ya torati haitaoondoka ,hata yote yatimie.

19 Basi mtu ye yote atakayevunja amri moja katika hizi zilizo ndogo, na kuwafundisha watu hivyo, ataitwa mdogo kabisa katika ufalme wa mbinguni; bali mtu atakayezitenda na kuzifundisha, huyo ataitwa mkubwa katika ufalme wa mbinguni.

20 Maana nawaambia ya kwamba, Haki yenu isipozidi hiyo haki ya waandishi na Mafarisayo, hamtaingia kamwe katika ufalme wa mbinguni.

Ni wazi, Yahshua kamwe hakusema kuwa Torati imefutwa, lakini kinyume chake; kwamba Torati itakuwa milele. Mkristo *Yesu* ambaye ameonyeshwa kama kuondokana na Torati sio sawa sawa na Yahshua wa Nazareti ambaye alikuwa Myahudi, kutoka Nyumba ya Daudi, ambaye hakuja kufuta Torati, bali kutimiza.

Hebu tuangalie maandiko mengine juu ya Masihi wa Israeli na kuona kama Yahshua wa Nazareti ndiye anayetimiza kuwa Masihi wa Israeli aliyeahidiwa.

Mika 5:2 Bali wewe, Bethlehemu Efrata, uliye mdogo kuwa mionganoni mwa elfu za Yuda; kutoka kwako wewe atanitokea mmoja atakayekuwa mtawala katika Israeli; ambaye matokeo yake yamekuwa tangu zamani za kale, tangu milele.

Je! Yahshua wa Nazareti alizaliwa Bethlehemu?

Mat. 2:1 Yahshua alipozaliwa katika Bethlehemu ya Uyahudi zamani za mfalme Herode, tazama, mamajusi wa mashariki walifika Yerusalem, wakisema,

Maelezo: Ndiyo, Yahshua alizaliwa Bethlehemu. Jambo lingine linalovutia kuzingatia ni kwamba Bethlehemu leo ulichukuliwa 100% na Waarabu, hivyo ikiwa Masihi wa Israeli hajazaliwa bado, je! atazaliwaje Bethlehemu ikiwa inayodhibitiwa 100% na Waarabu? Pia, maandiko haya inasema wazi kwamba "Mafanikio yake yamekuwa kutoka milele." Hii ndiyo lugha yenye nguvu iwezekanavyo katika lugha ya Kiebrania kuonyesha kwamba Masihi ni wa milele na sio kuumbwa bali alikuwa milele na Yahweh Baba.

Je! Ni nini kingine kilitabiriwa kuhusu kizazi cha Masihi wa Israeli?

Isa. 11:1 Basi litatoka chipukizi katika shina la Yese, na tawi litakalotoka katika mizizi yake litazaa matunda.

2 Na roho ya Yahweh atakaa juu yake, roho ya hekima na usahamu, roho ya shauri na uweza, roho ya maarifa na ya kumcha Yahweh;

Je! Yahshua alikuwa Myahudi wa kabila la Daudi?

Mat. 1:1 Kitabu cha ukoo wa Yahshua Masihi, mwana wa Daudi, mwana wa Ibrahimu.

Maelezo: Ndiyo, Yahshua alikuwa wa kabila la Daudi, sasa hii ni jambo la kuvutia sana kwa sababu baada ya uharibifu wa Hekalu katika 70A.D. kumbukumbu zote za ukoo ziliharibiwa wakati huo, na ingawa mbinu za kisasa za DNA zinaweza kumweleza mtu tena kuwa Myahudi hawezi kupata mstari wa ukoo kurudi kwa Mfalme Daudi, kwa kuwa hakuna rekodi ya leo iliyopo. Ni wazi Masihi wa Israeli angelazimika kuzaliwa kabla ya uharibifu wa hekalu katika 70A.D. Pia, angalia maandiko haya katika Malaki ambayo pia inaonyesha kwamba Masihi atakuja kabla ya uharibifu wa Hekalu katika 70A.D.

Mal. 3:1 Angalieni, namtuma mjumbe wangu, naye ataitengeneza njia mbele yangu; naye Mkuu mnayemtafuta atalijilia hekalu lake ghafula; naam, yule mjumbe wa agano mnayemfurahia, angalieni, anakuja, asema Yahweh wa majeshi.

Pia, na muhimu zaidi ni kwamba Masihi wa Israeli kulingana na 1Wafal 5: 5 angekuwa ni wa uzao wa Daudi kuitia Nathani na si Suleimani.

1 Wafalme 5:5 Nami, tazama, nakusudia kujenga nyumba kwa jina la Yahweh, Elohim wangu, kama Yahweh alivyomwambia Daudi baba yangu, akisema, Mwana wako, nitakayemweka katika kiti chake cha enzi mahali pako, ndiye atakayeijenga nyumba kwa jina langu.

Sehemu ya kuvutia iliyofichwa ndani ya mstari huu ni kwamba katika Kiebrania ya awali neno la uteuzi linatokana na neno Nathani, na Yahweh Anaonyesha wazi kwamba uzao wa Masihi hautakuwa kwa njia ya Sulemani, lakini itakuwa kwa njia ya badala yake, ndugu yake Nathani.

Je, ukoo wa Yahshua ilipitia Nathani na sio Sulemani?

Luka 3:1 wa Melea, wa Mena, wa Matatha, wa Nathani, wa Daudi,

Maelezo: Ndiyo, ukoo wa Yahshua ulikuwa kupitia Nathani si Sulemani. Ukoo wa Sulemani unapitia mstari uliolaniwa wa Yekonia, ambaye alitabiriwa katika Yeremia 22: 28-30 kwamba hatakuwa na mwana wa kukaa na kufanikiwa juu ya kiti cha Israeli, hivyo Masihi hakuweza kupitia mstari wa Sulemani, lakini badala yake Nathani, kama ilivyoolezwa katika kitabu cha Luka.

Yerem. 22:28 Je! Mtu huyu, Konia, ni chombo kilichodharauliwa, na kuvunjika? Ni chombo kisichopendeza? Mbona wametupwa, yeye na wazao wake, na kutupwa katika nchi wasiyoijua?

30 Yahweh asema hivi, Andikeni habari za mtu huyu kwamba hana watoto, kwamba mtu huyu hatafanikiwa siku zake zote; maana hapana mtu katika wazao wake atakayefanikiwa, akiketi katika kiti cha enzi cha Daudi, na kutawala tena katika Yuda.

Siri nyingine juu ya Masihi wa Kiebrania ni kwamba angezaliwa na bikira.

Isa. 7:13 Naye akasema, Sikilizeni sasa, enyi nyumba ya Daudi; Je! Ni neno dogo kwenu kuwachosha wanadamu, hata mkataka kumchosha Elohim wangu pia?

14 Kwa hiyo Yahweh mwenyewe atawapa ishara. Tazama, bikira atachukua mimba, atazaa mtoto mwanamume, naye atamwita jina lake Imanueli (Elohim yu nasi).

Maelezo: Mstari wa 13 na 14 wa Isaya 7 ni wazi kuwa ya Kimaasihi iliongezwa katika hiyo sio maana kwa Mfalme Ahazi bali kwa Masihi aliyeahidiwa. Utaona katika mistari ya 9, 11, 16 na 17 kwamba "wewe" aliyeambiwa ni umoja, kama inazungumzia moja kwa moja na Ahazi, lakini katika mstari wa 13 na 14, ambayo inazungumzia taifa "wewe" iko katika wingi.

Neno Almah ilitumia kwa bikira kuonyesha mwanamke ambaye hajawahi kufanya mahusiano na mtu. Pia, inazungumzia "Bikira". Wakati makala ya uhakika "the" hutumiwa kwa njia hii kwa lugha ya Kiebrania siyo tu inazungumza kuhusu bikira, lakini mmoja mmoja maalum. Aidha, wakati "tazama" au "hineh" katika Kiebrania hutumiwa kwa namna hii pia inaonyesha kwamba maneno yafuatayo itakuwa unabii wa baadaye.

Unapoangalia hali ya Isaya sura ya 7, ni wazi sana kwamba unabii ni kwa nyumba ya Yuda kwenda uhamisho, lakini ahadi na ishara hutolewa kwa Nyumba au Nasaba ya Daudi katika mistari ya 13 na 14 kwamba Yahweh angeheshimu ahadi ya agano na Daudi na hawatakwenda

kabisa katika utumwa hadi Masihi atakapozaliwa na bikira.

Kuwa na bikira kuzaa itakuwa ishara kubwa kwamba Yahweh alikuwa akifanya hivyo. Ikiwa hii ilikuwa inazungumzia kuhusu mwanamke wa kawaida tu kuzaa, je! ishara itakuwa wapi?

Je, Yahshua alizaliwa na bikira?

Luka 1:26 Mwezi wa sita, malaika Gabrieli alitumwa na Elohim kwenda mpaka mji wa Galilaya, jina lake Nazareti,

27 kwa mwanamwali bikira aliyekuwa ameposwa na mtu, jina lake Yusufu, wa mbari ya Daudi; na jina lake bikira huyo ni Mariamu.

Luka 1.30 Malaika akamwambia, Usiogope, Mariamu, kwa maana umepata neema kwa Elohim.

31 Tazama, utachukua mimba na kuzaa mtoto mwanamume; na jina lake utamwita Yahshua.

32 Huyo atakuwa mkuu, ataitwa Mwana wa Aliye juu, na Yahweh Elohim atampa kiti cha enzi cha Daudi, baba yake.

33 Ataimiliiki nyumba ya Yakobo hata milele, na ufalme wake utakuwa hauna mwisho.

34 Mariamu akamwambia malaika, Litakuwaje neno hili, maana sijui mume?

35 Malaika akajibu akamwambia, Roho Mtakatifu atakujilia juu yako, na nguvu zake Aliye juu zitakufunika kama kivuli; kwa sababu hiyo hicho kitakachozaliwa kitaitwa kitakatifu, Mwana wa Elohim.

Maelezo: Yahshua alizaliwa na bikira kama ishara ya Yeye alikuwa nani. Pia, maandiko haya inaonyesha kwamba Masihi hatakuwa tu mzaliwa na bikira, bali pia angekuwa Mwana wa Elohim. Imanueli kwa ina maana yake "El yu pamoja nasi" (Isa, 7:14), na inaonyesha kwamba Masihi, ingawa angekuja katika mwili, alizaliwa kama mtoto kutoka kwa bikira ambaye pia asili yake kama tulivyosoma katika Mik 5: 2, angekuwa kutoka milele.

Mithali 30:4 Ni nani aliyepanda mbinguni na kushuka chini? Ni nani aliyekamata upopo kwa makonzi yake? Ni nani aliyeyafunga maji ndani ya nguo yake? Ni nani aliyefanya imara ncha zote za nchi? Jina lake ni nani? Na ni nani jina la mwanawе, kama wajua?

Zaburi 2:2 Wafalme wa dunia wanajipanga, Na wakuu wanafanya shauri pamoja, Juu ya Yahweh, Na juu ya Masihi wake.

3 Na tuvipasue vifungo vyao, Na kuzitupia mbali nasi kamba zao.

5 Ndipo atakaposema nao kwa hasira yake, Na kuwafadhaisha kwa ghadhabu yake.

6 Nami nimemweka mfalme wangu Juu ya Sayuni, mlima wangu mtakatifu.

7 Nitaihubiri amri; Yahweh aliniambia, Ndiwe mwanangu, Mimi leo nimekuzaa.

8 Uniombe, nami nitakupa mataifa kuwa urithi wako, Na müsho ya dunia kuwa milki yako.

9 Utawaponda kwa fimbo ya chuma, Na kuwavunja kama chombo cha mfinyanzi.

12 Shikeni yaliyo bora asije akafanya hasira, Nanyi mkapotea njiani, Kwa kuwa hasira yake itawaka upesi, Heri wote wanaomkimbilia.

Yohana 3:16 Kwa maana jinsi hii Yahweh aliupenda ulimwengu, hata akamtoa Mwanawе pekee, ili kila mtu amwaminiye asipotee, bali awe na uzima wa milele.

Maelezo: Maandiko haya ni wazi wazi kwamba Masihi hatakuwa Yahweh Baba Mbinguni, lakini Mwanawе aliyejua duniani kulipa adhabu ya dhambi za Israeli chini ya agano la kwanza.

M. ya Mitume 13:38 Basi, na ijulikane kwenu, ndugu zangu, ya kuwa kwa huyo mnahubiriwa msamaha wa dhambi;

13.39 na kwa yeye kila amwaminiye huhesabiwa haki katika mambo yale yote asiyoweza kuhesabiwa haki kwa torati ya Musa.

Maelezo: Katika agano la asili huko Mlima Sinai hakukuwa na msamaha wa mauaji, au ibada ya sanamu au uzinzi, au kukufuru, hukumu ni kifo tu. Hata kwa Yom Kippur dhambi hizi hazingeweza kusamehewa. Wakati Yahshua alipokuja na kutukuza Torati Alituonyesha kwamba dhambi inaanza akilini. Kwamba kukasirikia mtu ni kuwauwa moyoni mwako, au kufikiria mawazo ya kutamani mwanamke ni kama umefanya uzinzi naye. Alikuja katuonyesha kuwa kwa

mujibu wa agano lililowekwa na Musa kwenye Mlima Sinai kwamba sote tuko chini ya adhabu ya kifo kwa dhambi ambazo tumetenda.

Kulingana na makubaliano haya ya agano hakukuwa na msamaha kwa ibada ya sanamu au uzinzi au kukufuru au mauaji, hukumu ni kifo tu. Hii ndio sababu Yahshua, Mwana wa Yahweh alilazimika kuja kulipa malipo ya dhambi zetu ambazo haziwezi kulipwa chini ya agano la kwanza. Chini ya agano la kwanza dhambi zilifunikwa tu kila mwaka ili kutunza uhusiano wa agano na Yahweh Baba, lakini hazikuwahi kulipwa na hazikuondolewa kamwe. Wakati Yahshua wa Nazareti alipotundikwa Yeye alilipa adhabu na kuondoa dhambi za watu wote wanaotubu dhambi zao na kukubali dhabihu yake kwa ajili yao.

Sasa ikiwa Masihi ni Mwana wa Yahweh, basi itabaki tu kwamba Yahshua lazima awe wa kiroho wa milele na pia kuwa Elohim.

Isa. 9:6 Maana kwa ajili yetu mtoto amezaliwa, Tumepewa mtoto mwanamume; Na uweza wa kifalme utakuwa begani mwake; Naye ataitwa jina lake, Mshauri wa ajabu, El mwenye nguvu, Baba wa milele, Mfalme wa amani.
Z Maongeo ya enzi yake na amani Hayatakuwa na mwisho kamwe, Katika kitu cha enzi cha Daudi na ufalme wake; Kuuthibitisha na kuutegemeza Kwa hukumu na kwa haki, Tangu sasa na hata milele. Wivu wa Yahweh wa majeshi ndio utakaotenda hayo.

Maelezo: Kwa hivyo tena tunaona kuwa Masihi atazaliwa kutoka kwa mwanamke, kama inavyosema "mtoto amezaliwa." Lakini huyu sio mtoto wa kawaida kama jina lake linaitwa "Mshauri wa ajabu". Katika Lugha asili ya Kiebrania Anaitwa "Pele Yoeitz". Kwa Kiebrania neno "Pele" linalotafsiriwa "la ajabu" linaweza tu kutumika kwa Mwenyezi na halijatumiwa kamwe kwa mwanadamu.

Yeye pia huitwa El mwenye nguvu au "El Gibbor" kwa Kiebrania. Tena, neno hili linaweza kutumiwa kwa Mwenyezi tu na kamwe halitatumika kwa mwanadamu anayekufa. Wengi katika Uyahudi wanawakosoa waumini katika Yahshua kwa kuamini kuwa Yeye pia ni Elohim, kama Baba ni Elohim, lakini bado hapa kwenye Tanaki tunaona wazi kuwa Masihi wa Israeli atakuwa wa Kiroho na Elohim na sio mtu anayekufa.

Hii sio kwa njia yoyote kutoa uthibitisho wa wazo lisilo la Kimaandiko la Baba Yahweh huko Mbingu, ni Yahshua Mwanawewe. Yahweh ndiye Baba aliye mbinguni na ndiye chanzo cha uhai wote na yeye sio Yahshua bali Yahshua ni Mwana wa Yahweh. Yahshua hajawahi kudai kuwa ni Baba aliye mbinguni, lakini Mwana wa Baba aliye mbinguni, lakini ni wazi kutoka kwa maandiko Yeye pia ni wa Uweza, wa milele, pia ni Elohim.

Yohana 10:36 je! Yeye ambaye Baba alimtakasa, akamtuma ulimwenguni, ninyi mnamwambia, Unakufuru; kwa sababu nalisema, Mimi ni Mwana wa Elohim?
37 Kama sizitendi kazi za Baba yangu, msiniamini

Pia, ukithibitisha kwamba Yahshua sio Baba Yahweh, lakini ni Mwana wa Yahweh, zingatia maandiko haya.

Marko 13:32 Walakini habari ya siku ile na saa ile hakuna aijuaye, hata malaika walio mbinguni, wala Mwana, ila Baba.

Je! Hii inawezaje kusemwa ikiwa ni Mmoja?

1 Korint. 15:25-28 Maana sharti amiliki yeye (Yahshua), hata awaweke maadui wake wote chini ya miguu yake.

26 Adui wa mwisho atakayebatilishwa ni mauti.

27 Kwa kuwa, Alivitiisha (Baba) vitu vyote chini ya miguu yake (Yahshua). Lakini atakaposema, Vyote vimetiishwa, ni dhahiri ya kuwa yeye (Baba) aliyemtiishia vitu vyote hayumo.

28 Basi, vitu vyote vikiisha kutiishwa chini yake, ndipo Mwana mwenyewe naye atatiishwa chini yake yeye (Baba) aliyemtiishia vitu vyote, ili kwamba Yahweh awe yote katika wote.

Maandishi haya yanaonyesha wazi kuwa ni Wawili tofauti, ambavyo kila moja ana roho moja ya Yahweh. Wengine bado watajaribu kusema kuwa Yahshua ni dhihirisho la kibinadamu la Yahweh Baba; Walakini, maandiko yanaonyesha wazi Wawili tofauti. Pia, sasa hivi Mbinguni aliyetukuzwa, aliyefufuka, Mwana wa Yahweh, Yahshua, sio Yahweh Baba, lakini hivi sasa ameketi karibu na Yahweh Baba kwa mkono wake wa kulia mbinguni.

Zab. 110:1 Neno la Yahweh kwa Adonai wangu, Uketi mkono wangu wa kuume, Hata niwafanyapo adui zako Kuwa chini ya miguu yako.

Waebr. 8:1 Basi, katika hayo tunayosema, neno lililo kuu ndilo hili: Tunaye kuhani mkuu wa namna hii, aliyeketi mkono wa kuume wa kiti cha enzi cha Ukuu mbinguni,

Waebr. 10:12 Lakini huyu, alipokwisha kutoa kwa ajili ya dhambi dhabihu moja idumuyo hata milele, aliketi mkono wa kuume wa Yahweh;

13 tangu hapo akingojea hata adui zake wawekwe kuwa chini ya miguu yake.

M. ya Mitume 7:56 Akasema, Tazama! Naona mbingu zimefunguka, na Mwana wa Adamu amesimama mkono wa kuume wa Yahweh.

1 Pet. 3:22 Naye yupo mkono wa kuume wa Yahweh, amekwenda zake mbinguni, malaika na enzi na nguvu zikiisha kutiishwa chini yake.

Je! Andiko pia linasaidia wazo la Wawili katika familia moja ya Yahweh wakati wa uumbaji?

Mwanzo 1:26 Elohim akasema, Na tumfanye mtu kwa mfano wetu, kwa sura yetu; wakatawale samaki wa baharini, na ndege wa angani, na wanyama, na nchi yote pia, na kila chenye kutambaa kitambaacho juu ya nchi.

Mwanzo 3:22 Yahweh Elohim akasema, Basi, huyu mtu amekuwa kama mmoja wetu, kwa kujua mema na mabaya; na sasa asije akanyosha mkono wake akatwaa matunda ya mti wa uzima, akala, akaishi milele;

Mhubiri 12:1a Mkumbuke Wauumbaji wako siku za ujana wako,

Isa. 48:16 Nikaribieni, sikieni haya; tokea mwanzo sikunena kwa siri; tangu yalipokuwapo, mimi nipo; na sasa Adonai Yahweh amenituma, na roho yake.

Maelezo: Angalia katika andiko hili la Masihi kuwa Masihi anasema kuwa alikuwa na Yahweh wakati wa uumbaji na kwamba alitumwa na Yahweh, akithibitisha tena kuwa ni Wawili ambao Wamekuwepo, milele pamoja. Je! Ibrahimu alikaribiwa na Yahweh na makerubi 2 kwenye kitabu cha Mwanzo?

Mwan. 18:1 Yahweh akamtokea Ibrahimu karibu na mialoni ya Mamre, alipokuwa ameketi mlangoni pa hema yake mchana wakati wa hari.

2 Akainua macho yake akaona, na tazama, watu watatu wamesimama mbele yake. Naye alipowaona alipiga mbio kuwalaki kutoka mlangoni pa hema, akainama mpaka nchi,
3 akasema, Yahweh, kama nimeona fadhili machoni pako nakuomba usinipite sasa mimi mtumwa wako.

Je! Mwanzo 19 inatuonyesha kuwa kuna washiriki Wawili wa familia ya Yahweh?

Mwan. 19:24 Ndipo Yahweh (Yahshua, Mwana Yahweh aliyemtokea Ibrahimu) akanyesha juu ya Sodoma na juu ya Gomora kiberiti na moto toka mbinguni kwa Yahweh (Baba).

Maelezo: Kwa kuwa hakuna mtu aliywahi kumwona Yahweh Baba wakati wowote (Yohana 1:18, 1 Yohana 4:12), basi bila shaka yule aliyeitwa Yahweh ambaye alimtokea Ibrahimu kwenye Mwanzo 18 na ambaye alinyesha moto na kiberiti kutoka kwa Yahweh Baba mbinguni hakuwa mwingine ila Yahshua Yahweh, Mwana wa Yahweh na Masihi wa Israeli. Maandiko yanasema wazi kuwa Yahshua alikuwepo na Yahweh Baba na vitu vyote vilivyoumbwa viliumbwa na Yeye na kwa ajili yake. Bila shaka, kutoka kwa Uumbaji tunaona Wawili kwa familia ya Yahweh. Kuna Yahweh Baba na Mwana wake Yahshua Yahweh, Yahweh ni jina la familia ya Muumbaji wetu; wote ni waumbaji na vitu vyote viliumbwa na usaidizi wa Mwana. Hakuna kilichoumbwa bila Yeye. (Kwa ushahidi zaidi tafadhali tazama Somo la 3 juu ya Familia ya YHWH)

Yohana 1:1 Hapo mwanzo kulikuwako Neno, naye Neno alikuwako kwa Elohim, naye Neno alikuwa Elohim.

2 Huyo mwanzo alikuwako kwa Elohim.

3 Vyote vilifanyika kwa huyo; wala pasipo yeye hakikufanyika cho chote kilichofanyika.

14 Naye Neno alifanyika mwili, akakaa kwetu; nasi tukauona utukufu wake, utukufu kama wa Mwana pekee atokaye kwa Baba; amejaan neema na kweli.

Wakol. 1:15 naye ni mfano wa Elohim asiyeonekana, mzaliwa wa kwanza wa viumbe vyote.

16 Kwa kuwa katika yeye vitu vyote viliumbwa, vilivyo mbinguni na vilivyo juu ya nchi, vinavyoonekana na visivyoonekana; ikiwa ni vitu vya enzi, au usultani, au enzi, au mamlaka; vitu vyote viliumbwa kwa njia yake, na kwa ajili yake.

17 Naye amekuwako kabla ya vitu vyote, na vitu vyote hushikana katika yeye.

18 Naye ndiye kichwa cha mwili, yaani, cha kusanyiko; naye ni mwanzo, ni mzaliwa wa kwanza katika wafu, ili kwamba awe mtangulizi katika yote.

19 Kwa kuwa katika yeye ilipendeza utimilifu wote ukae;

Bila shaka, tumethibitisha kutoka kwa Tanaki kwamba Masihi wa Israeli sio Yahweh Baba, lakini Yeye ni Yahshua Mwana, na pia Elohim, na Mkuu na ndiye aliyekuwepo milele. Hata andiko lililosemwa katika Mika 5: 2 juu ya kuzaliwa kwa Masihi kutoka Bethlehemu inasema siku zake ni kutoka "milele", au kwa Kiebrania cha asili "H 'Olam", ikimaanisha hakuna mwanzo wala mwisho.

Mika 5:2b ambaye matokeo yake yamekuwa tangu zamani za kale, tangu milele.

Wacha tuangalie maandiko mengine kadhaa yanayoonyesha kuwa Masihi wa Israeli ni Elohim na pia mshiriki wa familia ya Yahweh.

Yer. 23:5 Tazama siku zinakuja, asema Yahweh, nitakapomchipushia Daudi Chipukizi la haki; naye atamiliki mfalme, atatenda kwa hekima, naye atafanya hukumu na haki katika nchi.

6 Katika siku zake Yuda ataokolewa, na Israeli atakaa salama, na jina lake atakaloitwa ni hili, Yahweh ni haki yetu.

Zab. 45:2 Wewe u mzuri sana kuliko wanadamu; Neema imemiminiwa midomoni mwako, Kwa hiyo Elohim amekubariki hata milele.

3 Jifungie upanga wako pajani, wewe uliye hodari, Utukufu ni wako na fahari ni yako.

Ni wazi kuwa hii inamhusu Masihi. Sasa angalia mstari wa 6-7.

Zab. 45:6 Kiti chako cha enzi, Elohim, ni cha milele na milele, Fimbo ya ufalme wako ni fimbo ya adili.

7 Umeipenda haki; Umeichukia dhuluma. Kwa hiyo Elohim, Elohim wako, amekupaka mafuta, Mafuta ya furaha kuliko wenzako.

Tazama katika aya ya 6 Masihi anaitwa Elohim na katika aya ya 7 inasema kwamba Elohim wa Elohim wa kwanza katika aya ya 6 (Masihi), atambariki.

Masihi wa Israeli sio Yahweh Baba bali Mwana wake ambaye pia alikuwa Mjumbe wa Yahweh.

Kutoka 3:2 Mjumbe wa Yahweh akamtokea, katika mwali wa moto uliotoka katikati ya kijiti; akatazama, na kumbe! Kile kijiti kiliwaka moto, nacho kijiti hakikuteketea.

Kutoka 23:20 Tazama, mimi namtuma mjumbe aende mbele yako, ili akulinde njiani na kukupeleka mpaka mahali pale nilipokutengezea.

21 Jitunzeni mbele yake, mwisikize sauti yake; wala msimtie kasirani; maana, hatawasamehe makosa yenu; kwa kuwa jina langu limo ndani yake (Yah-shua maana Wokovu wa Yahweh).

Masihi wa Israeli ndiye Mjumbe wa Yahweh kutoka Tanaki. Alikuwa na Yahweh tangu milele na alikuwa rafiki yake katika mambo yote.

Zek. 13:7 Amka, Ee upanga, juu ya mchungaji wangu, na juu ya mtu aliye mwenzangu, asema Yahweh wa majeshi; mpige mchungaji, nao kondoo watatawanyika; nami nitaugeuza mkono wangu juu ya wadogo.

Pia katika Shema Kuu katika Kum 6: 4, inaonyesha hali ya Yahweh.

Kumb. 6:4 Sikiza, Ee Israeli; Yahweh, Elohim wetu, Yahweh ndiye mmoja (echad).

Maelezo: Neno la kuunganishwa kwa Kiebrania ni "echad" na linatumika mara nyingi kama neno la umoja, kama vile kwenye Mwa 1: ambapo inasema kwamba mwanaume atamwacha mama yake na baba yake na kushikamana na mke wake na hao wawili wataungana (echad). Kwa kweli hatufikirii kuwa waume na wake ni mtu mmoja, lakini wanapaswa kuwa echad, ambayo inamaanisha kuwa na umoja katika mawazo, umoja katika akili, umoja katika kusudi. Huu ni uhusiano kati ya Yahweh Baba, na Yahshua Mwana, Mjumbe wake.

Wacha tuone pia kilichoandikwa kwamba Masihi wa kweli wa Israeli lazima afanye. Ikiwa utaangalia Torati na maandishi ya misemo ya Marabi na hata Vitabu vya Bahari ya chumvi utagundua kuwa mtu ye yote ambaye angekuwa Masihi, atalazimika kufungua macho ya vipofu, kuponya masikio ya viziwi, na kusafisha wakoma kama dhibitisho kamili ya kwamba Yeye kweli alikuwa Masihi wa Israeli.

Isa. 35:4 Waambieni walio na moyo wa hofu, Jipeni moyo, msiogope; tazama, Elohim wenu atakuja na kisasi, na malipo ya Elohim; atakuja na kuwaokoa ninyi.

5 Ndipo macho ya vipofu yatafumbuliwa, na masikio ya viziwi yatazibuliwa.

6 Ndipo mtu aliye kilema ataruka-ruka kama kulungu, na ulimi wake aliye bubu utaimba; maana katika nyika maji yatabubujika; na vijito jangwani.

7 Na mchanga ung'aao mfano wa maji utakuwa ziwa la maji, na nchi yenye kiu itakuwa chemchemi za maji; katika makao ya mbweha, walipokuwa wamelala, patakuwa na majani, pamoja na mianzi na manyasi.

8 Na hapo patakuwa na njia kuu, na njia, nayo itaitwa, Njia ya utakatifu; wasio safi hawatapita juu yake; bali itakuwa kwa ajili ya watu hao; wasafirio, wajapokuwa wajinga, hawatapotea katika njia hiyo.

Je Yahshua alifanya miujiza hii?

Mat 8:2 Na tazama, akaja mtu mwenye ukoma akamsujudia, akisema, Mwokozi, ukitaka, waweza kunitakasa.

3 Yahshua akanyosha mkono, akamgusa, akisema Nataka; takasika. Na mara ukoma wake ukatakasika.

4 Yahshua akamwambia, Angalia, usimwambie mtu; ila enenda zako, ukajionyeshe kwa kuhani, ukaitoe sadaka kama alivyoamuru Musa, iwe ushuhuda kwao. (Tena Yahshua alihitimisha Torati)

Luka 5:18 *Na tazama, wakaja watu wanamchukua kitandani mtu mwenye kupooza; wakataka kumpeleka ndani na kumweka mbele yake.*

19 *Hata walipokosa nafasi ya kumpeleka ndani kwa ajili ya lile kundi la watu, walipanda juu ya dari wakampisha katika matofali ya juu, wakamshusha yeye na kitanda chake katikati mbele ya Yahshua.*

20 *Naye alipoiona imani yao, alimwambia, Ee rafiki, umesamehewa dhambi zako.*

21 *Basi, wale waandishi na Mafarisayo wakaanza kuhojiana wakisema, Ni nani huyu asemaye maneno ya kukufuru? N'nani awezaye kusamehe dhambi isipokuwa Elohim peke yake?*

22 *Na Yahshua alijua hoja zao, akajibu akawaambia, Mnahojiana nini miyoni mwenu?*

23 *Lililo jepesi ni lipi? Kusema, Umesamehewa dhambi zako, au kusema, Ondoka, uende?*

24 *Lakini, mpate kujua ya kwamba Mwana wa Adamu anayo amri duniani ya kusamehe dhambi, (alimwambia yule mwenye kupooza). Nakuambia, Ondoka, ujitiwike kitanda chako, ukaende zako nyumbani kwako.*

25 *Mara hiyo akasimama mbele yao, akajitwika kile alichokilalia, akaenda zake nyumbani kwake, huku akimtukuza Yahweh.*

Yohana 9:1 *Hata alipokuwa akipita alimwona mtu, kipofu tangu kuzaliwa.*

2 *Wanafunzi wake wakamwuliza wakisema, Rabi, ni yupi aliyetenda dhambi, mtu huyu au wazazi wake, hata azaliwe kipofu?*

3 *Yahshua akajibu, Huyu hakutenda dhambi, wala wazazi wake; bali kazi za Elohim zidhahirishwe ndani yake.*

4 *Imetupasa kuzifanya kazi zake yeye aliyenipeleka maadamu ni mchana, usiku waja asipoweza mtu kufanya kazi.*

5 *Muda nilipo ulimwenguni, mimi ni nuru ya ulimwengu.*

6 *Alipokwisha kusema hayo, alitema mate chini, akafanya tope kwa yale mate. Akampaka kipofu tope za macho,*

7 *akamwambia, Nenda kanawe katika birika ya Siloamu, (maana yake, Aliyetumwa). Basi akaenda na kunawa; akarudi anaona.*

Sio tu kwamba **ALIFANYA MIUJIZA HIZI**, lakini hata aliamuru hali ya hewa na ilimtii na Alifufua wafu.

Luk.8:22 *Ikawa siku zile mojawapo alipanda chomboni yeye na wanafunzi wake, akawaambia, Na tuvuke mpaka ng'ambo ya ziwa. Wakatweka matanga.*

23 *Nao walipokuwa wakienda, alilala usingizi. Ikashuka tufani juu ya ziwa, chombo kikaanza kujaa maji, wakawa katika hatari.*

24 *Wakamwendea, wakamwamsha, wakisema, Mkubwa, Mkubwa, tunaangamia. Akaamka, akaukemea upepo na msukosuko wa maji, vikakoma; kukawa shwari.*

25 *Akawaambia, Imani yenu iko wapi? Wakaogopa, wakamaka, wakisema wao kwa wao, Ni nani huyu basi hata anaamuru upepo na maji, navyo vyamtii?*

Luk. 7:11 *Baadaye kidogo alikwenda mpaka mji mmoja uitwao Naini, na wanafunzi wake walifuatana naye pamoja na mkutano mkubwa.*

12 *Na alipolikaribia langa la mji, hapo palikuwa na maiti anachukuliwa nje, ni mwana pekee wa mamaye ambaye ni mjane, na watu wa mjiini wengi walikuwa pamoja naye.*

13 *Yahshua alipomwona alimwonea huruma, akamwambia, Usilie.*

14 *Akakaribia, akaligusa jeneza; wale waliokuwa wakilichukua wakasimama. Akasema, Kijana, nakuambia, Inuka.*

15 *Yule maiti akainuka, akaketi, akaanza kusema. Akampa mama yake.*

16 *Hofu ikawashika wote, wakamtukuza Elohim wakisema, Nabii mkuu ametokea kwetu; na, Elohim amewaangalia watu wake.*

Pia, alikuwa na amri kwa pepo wachafu, na walipaswa kumtii.

Luk. 8:27 *Naye aliposhuka pwani, alikutana na mtu mmoja wa mji ule, mwenye pepo, hakuvaa nguo siku nyangi, wala hakukaa nyumbani, ila makaburini.*

28 *Alipomwona Yahshua alipiga kelele, akaanguka mbele yake, akasema kwa sauti kuu, Nina nini nawe, Yahshua, Mwana wa Elohim aliye juu? Nakusihii usinitese.*

29 *Kwa kuwa amemwamuru yule pepo mchafu amtoke mtu yule. Maana amepagawa naye mara nyangi, hata alilindwa kifungoni na kufungwa minyororo na pingu; akavikata vile vifungo, akakimbizwa jangwani kwa nguvu za yule pepo.*

30 *Yahshua akamwuliza, Jina lako nani? Akasema, Jina langu ni Jeshi; kwa sababu pepo wengi wamemwingia.*

31 *Wakamsihi asiwaamuru watoke kwenda shimonii.*

32 *Basi, hapo palikuwa na kundi la nguruwe wengi wakilisha mlimani; wakamsihi awape ruhusa kuwaingia wale. Akawapa ruhusa.*

33 *Pepo wakamtoka mtu yule wakawaingia nguruwe, nalo kundi lilitelemka gengeni kwa kasi, wakaingia ziwani, wakafa maji.*

34 *Wachungaji walipoona lililotokea walikimbia, wakaieneza habari mjini na mashambani.*

Maelezo: Sasa wengine wataliza kwa upofu; "Tunajuaje hadithi hizi ni za kweli"? Lakini lazima ukumbuke kuwa hadithi hizi ziliandikwa na mashahidi wanenofu tofauti ambao walikuwa wanaishi katika mikoa minne tofauti katikati ya karne ya kwanza. Hii ilikuwa wakati ambapo hakukuwa na simu za rununu, au barua pepe ya kurekebisha hadithi hizo na mwengine, na bado waandishi wote wanenofu hawa wa Agano Jipyas husimulia hadithi hiyo hiyo na pia mashahidi wengine 1,000 pia waliona mambo haya. Ikiwa hawakuwa wa kweli unadhani kwamba watu wengine wengi walioishi wakati huo wangeandika nyaraka zingine kujaribu kudhalilisha wanafunzi wa Yahshua. Hata maandishi ya Talmudic yanathibitisha hadithi hizi kuwa ni za kweli na Marabi wanakubali katika Talmud kwamba Yahshua alifanya miujiza hizi, na inasema hata katika Talmud kwamba Yahshua aliponya watu kwa kutumia jina takatifu la Yahweh.

Ni Yahshua wa Nazareti tu aliyetimiza unabii wowote unaosema Masihi angefanya, Mahali Angetoka na Sababu Yake kuu ya kuja; kulipa adhabu ya dhambi zilizofanywa chini ya agano la kwanza.

Zab. 14:1 *Mpumbavu amesema moyoni, Hakuna Elohim! Wameharibu matendo yao na kuyafanya chukizo, Hakuna atendaye mema.*

2 *Toka mbinguni Yahweh aliwachungulia wanadamu, Aone kama yuko mtu mwenye akili, Amtafutaye Elohim.*

3 *Wote wamepotoka, wameoza wote pamoja, Hakuna atendaye mema, La! Hata mmoja.*

Warumi 3:23 *kwa sababu wote wamefanya dhambi, na kupungukiwa na utukufu wa Elohim;*

24 wanahesabiwa haki bure kwa neema yake, kwa njia ya ukombozi ulio katika Masihi Yahshua;

25 ambaye Elohim amekwisha kumweka awe upatanisho kwa njia ya imani katika damu yake, ili aonyeshe haki yake, kwa sababu ya kuzechilia katika ustahimili wa Elohim dhambi zote zilzotangulia kufanywa.

M. ya Mitume 13:38 Basi, na ijulikane kwenu, ndugu zangu, ya kuwa kwa huyo mnahubiriwa msamaha wa dhambi;

39 na kwa yeye kila amwaminiye huhesabiwa haki katika mambo yale yote asiyoweza kuhesabiwa haki kwa torati ya Musa.

Maelezo: Hii ndio sababu Masihi wa Israeli alilazimika kuja na Yahshua wa Nazareti, aliyezaliwa katika Bethlehemu, Myahudi kutoka Nyumba ya Daudi, ambaye alitii Torati kikamilifu na akatuwekea mfano ambao tunapaswa kufuata, alikufa ili kulipa adhabu ya vile dhambi.

Swali linalofuata ambalo labda linatokea akilini mwako ni ikiwa Yahshua alikuwa Masihi aliyeahidiwa, basi kwanini taifa la Yuda halikumkubali Yeye mnamo 27 A.D wakati Yeye alitembea duniani? Jibu ni rahisi sana, kwamba ilitabiriwa kuwa taifa la Israeli litamkataa ili apate kufanywa toleo la hatia kwa dhambi zao.

Isa. 53:1 Ni nani aliyesadiki habari tulioileta? Na mkono wa Yahweh amefunuliwa nani?

2 Maana alikua mbele zake kama mche mwororo, Na kama mzizi katika nchi kavu; Yeye hana umbo wala uzuri; Na tumwonapo hana uzuri hata tumtamani.

3 Alidharauliwa na kukataliwa na watu; Mtu wa huzuni nyangi, ajuaye sikitiko; Na kama mtu ambaye watu humficha nyuso zao, Alidharauliwa wala hatukumhesabu kuwa kitu.

4 Hakika ameyachukua masikitiko yetu, Amejitiwika huzuni zetu; Lakini tulimdhania ya kuwa amepigwa, Amepigwa na Elohim, na kuteswa.

Maelezo: Ni wazi, ilitabiriwa kuwa Masihi ilibidi kukataliwa na taifa, au kama sivyo, je! angesulibiwaje na kufa kwa dhambi zao? Pia imetabiriwa hapa kwamba Masihi atateseka mikononi mwa uongozi wa taifa na kuwa sadaka ya hatia kwa dhambi ambazo waliofanya kama ilivyoonyeshwa hapo juu ambazo haziwezi kulipwa katika ya agano la kwanza.

Isa. 53:5 Bali alijeruhiwa kwa makosa yetu, Alichubuliwa kwa maovu yetu; Adhabu ya amani yetu ilikuwa juu yake, Na kwa kupigwa kwake sisi tumepona.

6 Sisi sote kama kondoo tumeopotea; Kila mmoja wetu amegeukia njia yake mwenyewe; Na Yahweh ameweka juu yake Maovu yetu sisi sote.

8 Kwa kuonewa na kuhukumiwa aliondolewa; Na maisha yake ni nani atakayeisimulia? Maana amekatiliwa mbali na nchi ya walio hai; Alipigwa kwa sababu ya makosa ya watu wangu.

10 Lakini Yahweh aliridhika kumchubua; Amemhuzunisha; Utakapofanya nafsi yake kuwa dhabihu kwa dhambi, Ataona uzao wake, ataishi siku nyangi, Na mapenzi ya Yahweh yatafanikiwa mkononi mwake;

11 Ataona mazao ya taabu ya nafsi yake, na kuridhika. Kwa maarifa yake mtumishi wangu mwenye haki Atawafanya wengi kuwa wenyе haki; Naye atayachukua maovu yao.

12 *Kwa hiyo nitamgawia sehemu pamoja na wakuu, Naye atagawanya nyara pamoja nao walio hodari; Kwa sababu alimwaga nafsi yake hata kufa, Akahesabiwa pamoja na hao wakosao. Walakini alichukua dhambi za watu wengi, Na kuwaombea wakosaji.*

Maelezo: Ni wazi kutoka kwa maandiko haya tunaona kwamba sio tu kwamba ilibashiriwa kuwa Masihi wa Israeli atakuwa toleo la hatia kwa dhambi za watu walio chini ya agano la kwanza lakini pia atalipa adhabu ya kifo kwa dhambi zao mahali pa wenye dhambi wanaokubali damu yake iliyotolewa dhabihu. Ni wazi kabisa kutoka kwa Torati kwamba hakuna msamaha wa dhambi bila kumwaga damu.

Walawi 17:11 *Kwa kuwa uhai wa mwili u katika hiyo damu; nami nimewapa ninyi hiyo damu juu ya madhababu, ili kufanya upatanisho kwa ajili ya nafsi zenu; kwani ni hiyo damu ifanyayo upatanisho kwa sababu ya nafsi.*

Dhambi haziwezi kusamehewa tu, kwani hiyo sio haki, lakini **adhabu yao lazima ilipwe**, na Yahshua wa Nazareti alilipa adhabu hii kwa kumwaga damu yake kwa wale wote watakaoikubali sadaka yake na kutubu dhambi zao na kurudi kwa Yahweh na Torati yake. Hautawahi kuona katika maandiko msamaha wa dhambi bila toba kwanza au ni kudharau roho ya neema ya Baba wetu wa Mbinguni.

Waehr. 10:26 *Maana, kama tukifanya dhambi kusudi baada ya kuupokea ujuzi wa ile kweli, haibaki tena dhabihu kwa ajili ya dhambi;*

27 *bali kuna kuitazamia hukumu yenze kutisha, na ukali wa moto ulio tayari kuwala wao wapingao.*

28 *Mtu aliyeidharau sheria ya Musa hufa pasipo huruma, kwa neno la mashahidi wawili au watatu.*

29 *Mwaonaje? Haikumpasa adhabu iliyoko kubwa zaidi mtu yule aliyemkanyaga Mwana wa Yahweh, na kuihesabu damu ya agano aliyatakaswa kwayo kuwa ni kitu ovyo, na kumfanyia jeuri Roho wa neema?*

30 *Maana twamjua yeye aliyesema, Kupatiliza kisasi ni juu yangu, mimi nitalipa. Na tena, Yahweh atawahukumu watu wake.*

31 *Ni jambo la kutisha kuanguka katika mikono ya Elohim aliye hai.*

Maelezo: Torati inasema katika Kumb. 19:21, "Jicho kwa jicho, jino kwa jino, na uzima kwa uzima". Maisha ya mnyama hayalingani na maisha ya mwanadamu kwa hivyo mfumo wa dhabihu wa Walawi haukusamehe dhambi (Ebr 10: 1- 4) lakini aliwakumbusha tu watu juu ya hitaji lao la ukombozi ambalo ni Masihi tu anayeweza kuleta kwa kutoa maisha kama fidia ya maisha yao ikiwa wanakubali dhambi zao, watubu na kukubali dhabihu ya Yahshua.

Pia, na muhimu zaidi, kulingana na Torati ni Uzima kwa Uzima. Eze 14:14 inasema kwamba ikiwa Nuhu, Danieli, na Ayubu, wangesimama mbele yangu wangeokoa maisha yao tu, sio ya mwingine. Ikiwa tu Masihi ni wa milele, aliyeumba kila mwanadamu kama tulivyothibitisha, maisha yake ingefaa zaidi ya maisha yote ya kila mtu pamoja ambao waliumbwa.

Yeyote anayedai kwamba dhabihu ya Masihi inawapa leseni ya kuendelea kuvunja Torati na kuishi katika dhambi sio mwamini wa kweli wa Yahshua wa Nazareti. Yahshua alikuja kutuokoa kutoka kwa dhambi zetu, sio kwenye dhambi zetu na baada ya mtu kukubali damu Yake iliyomwagika kwa msamaha wa dhambi hizo lazima atembee katika hali mpya ya maisha na kujaribu kadri ya uwezo wake wa kushikilia roho ya Torati na awe sadaka hai kama jinsi Yahshua alivyokuwa.

**Warumi 8:1 Sasa, basi, hakuna hukumu ya adhabu juu yao walio katika Masihi Yahshua.
2 Kwa sababu sheria ya Roho wa uzima ule ulio katika Masihi Yahshua imeniachach huru, mbali na sheria ya dhambi na mauti.**

**3 Maana yale yasiyowezekana kwa sheria, kwa vile ilivyokuwa dhaifu kwa sababu ya mwili, Elohim kwa kumtuma Mwanawe mwenyewe katika mfano wa mwili ulio wa dhambi, na kwa sababu ya dhambi, aliuhukumu dhambi katika mwili;
4 ili maagizo ya torati yatimizwe ndani yetu sisi, tusioenenda kwa kufuata mambo ya mwili, bali mambo ya roho.**

Torati ni timilifu lakini hatupo, na ambapo udhaifu wa Torati iko, ni kwamba inaweza kukufundisha haki kutoka kwa mbaya, lakini haiwezi kubadilisha moyo wako kutaka kufanya mema na sio mabaya. Maumbile yetu ya kibinadamu kutoka kwa Adamu na Hawa kwa kweli huchukia Yahweh na Torati yake na kwa kupokea roho Yake inaweza kubadilisha chuki hiyo kwa Yahweh na Torati Yake kwa kumpenda Yeye na neno lake.

**Warumi 8:7 Kwa kuwa ile nia ya mwili ni uadui juu ya Elohim, kwa maana haitii sheria ya Elohim wala haiwezi kuitii.
8 Wale waufuatao mwili hawawezi kumpendeza Elohim.**

Lakini ukitubu dhambi zako na kukubali damu ya Yahshua wa Nazareti kama mbadala wa adhabu ya dhambi zako uliyotenda, na kubatizwa kwa jina Lake, utapokea zawadi ya Roho Mtakatifu ambayo itabadilisha akili yako na moyo wako kutoka kupinga Torati ya Yahweh na kupenda Torati ya Yahweh. Kwa kuwa chini ya zawadi ya bure ya Yahweh (ambayo ni damu iliyomwagika ya Mwana wake) haitaondoa Torati, lakini kwa kweli itaithibitisha kwa waumini wa kweli. (Tazama somo la kwanza, "Kujiunga na Agano Jipy")

Warumi 3:31 Basi, je! Twaibatilisha sheria kwa imani hiyo? Hasha! Kinyume cha hayo twaithibitisha sheria.

Wacha tuangalie ukweli zingine zaidi za kihistoria katika Isaya 53 ambaa unaonyesha tena ni nani alikuwa mtu wa pekee katika historia ya Israeli kutimiza maandiko hizi.

Utabiri katika Tanach

Isa. 53:7 Alionewa, lakini alinyenyekaa, **Wala hakufunua kinywa chake; Kama mwana-kondoo apelekwaye machinjoni, Na kama vile kondoo anyamazavyo Mbele yao wakatao manyoya yake; Naam, hakufunua kinywa chake.**

Utimilifu katika Agano Jipy

Mat. 26:62 Kisha Kuhani Mkuu akasimama akamwambia, Hujibu neno? Hawa wanakushuhudia nini?

63 Lakini, Yahshua akanyamaza.

Utabiri katika Tanach

Isa. 53:9 Wakamfanya kaburi pamoja na wabaya; Na pamoja na matajiri katika kufa kwake; Ingawa hakutenda jeuri, Wala hapakuwa na hila kinywani mwake.

Utimilifu katika Agano Jipyta

Mat. 27:38 Wakati uo huo wanyang'anyi wawili wakatundikwa pamoja naye, mmoja mkono wake wa kuume, na mmoja mkono wake wa kushoto.

Mat. 27:57 Hata ilipokuwa jioni akafika mtu tajiri wa Arimathaya, jina lake Yusufu, naye mwenyewe alikuwa mwanafunzi wa Yahshua;

58 mtu huyu alimwendea Pilato akaumba mwili wa Yahshua. Ndipo Pilato akaamuru apewe.

59 Yusufu akautwaa mwili, akauzonga-zonga katika sanda ya kitani safi,

60 akauweka katika kaburi lake jipyta, alilokuwa amelichonga mwambani; akavingirisha jiwe kubwa mbele ya mlango wa kaburi, akaenda zake.

Angalia maandiko mengine juu ya Masihi wa Israeli.

Utabiri katika Tanach

Zab. 22:18 Wanagawanya nguo zangu, Na vazi langu wanalipigia kura.

Utimilifu katika Agano Jipyta

Mat. 27:35 Walipokwisha kumtundika, waligawa mavazi yake, wakipiga kura; [ili litimie neno lililonenwa na nabii, Waligawa nguo zangu kati yao, na juu ya vazi langu walipiga kura.]

Utabiri katika Tanach

Zab. 69:21 Wakanipa uchungu kuwa chakula changu; Nami nilipokuwa na kiu wakaninywesha siki.

Utimilifu katika Agano Jipyta

Mat. 27:48 Mara mmoja wao akaenda mbio, akatwaa sifongo, akaijaza siki, akaitia juu ya mwanzi, akamnywesha.

Utabiri katika Tanach

Zek. 11:12 Nikawaambia, Mkiona vema, nipeni ujira wangu; kama sivyo, msinipe. Basi wakanipimia vipande thelathini vya fedha, kuwa ndio ujira wangu.

13 Kisha Yahweh akaniambia, Mtupie mfinyanzi kima kizuri, hicho nilichotiwa kima na watu hao. Basi nikavitwaa vile vipande thelathini vya fedha, nikamtupia huyo mfinyanzi ndani ya nyumba ya Yahweh.

Utimilifu katika Agano Jipyta

Mat. 27:3 *Kisha Yuda, yule mwenye kumsaliti, alipoona ya kuwa amekwisha kuhukumiwa, alijuta, akawarudishia wakuu wa makuhani na wazee vile vipande thelathini vya fedha, akasema, Nalikosa nilipoisaliti damu isiyo na hatia.*

27.4 *Wakasema, Basi, haya yatupasani sisi? Yaangalie haya wewe mwenyewe.*

27.5 *Akavitupa vile vipande vya fedha katika hekalu, akaondoka; akaenda, akajinyonga.*

27.6 *Wakuu wa makuhani wakavitwaa vile vipande vya fedha, wakasema, Si halali kuviweka katika sanduku ya sadaka, kwa kuwa ni kima cha damu.*

27.7 *Wakafanya shauri, wakavitumia kwa kununua konde la mfinyanzi liwe mahali pa kuzika wageni.*

27.8 *Kwa hiyo konde lile huitwa konde la damu hata leo.*

27.9 *Ndipo likatimia neno lililonenwa na nabii Yeremia, akisema, Wakavitwaa vipande thelathini vya fedha, kima chake aliyetiwa kima, ambaye baadhi ya Waisraeli walimtia kima;*

27.10 *wakavitumia kwa kununua konde la mfinyanzi, kama Adonai alivyoniagiza.*

Maelezo: Ikiwa mtu anajiamini mwenyewe, itakuwa vigumu kwa mtu mmoja kutimiza unabii huu wote na asiweze kuwa Masihi wa Israeli. Je! Yahshua angewezaje kuwalazimisha askari kupiga kura kwa mavazi yake, au kumfanya mtu tajiri amzike baada ya kutundikwa?

Hata majira ya kufika kwake yalitabiriwa katika kitabu cha Danieli.

Dan. 9:24-26 *Muda wa majuma sabini umeamriwa juu ya watu wako, na juu ya mji wako mtakatifu, ili kukomesha makosa, na kuishiliza dhambi, na kufanya upatanisho kwa ajili ya uovu, na kuleta haki ya milele, na kutia muhuri maono na unabii, na kumtia mafuta yeye aliye mtakatifu.*

25 *Basi ujue na kusahamu, ya kuwa tangu kuwekwa amri ya kutengeneza na kuujenga upya Yerusalem hata zamani zake masihi aliye mkuu; kutakuwa na majuma saba; na katika majuma sitini na mawili utajengwa tena pamoja na njia kuu zake na handaki, naam, katika nyakati za taabu.*

26 *Na baada ya yale majuma sitini na mawili, masihi atakatiliwa mbali, naye atakuwa hana kitu; na watu wa mkuu atakayekuja watauangamiza mji, na patakatifu; na mwisho wake utakuwa pamoja na gharika, na hata mwisho ule vita vitakuwapo; ukiwa umekwisha kukusudiwa.*

Maelezo: Utabiri huu ulioandikwa na Nabii Danieli ulisema kwamba kutakuwa na majuma 70 ya miaka hadi Yerusalem itakuwa tena mji wa amani uliotabiriwa juu yake, basi katika aya ya 26 inasema kwamba wakati amri hiyo ilitoka ili kutengeneza na kuijenga tena Yerusalem na kuta zake wiki 69 au miaka 483 zingepita hadi Masihi atatokea.

Amri hii ilitoka kwa Artaxeres katika mwaka wa 457 B.C. Ikiwa utahesabu miaka 483 kutoka hapo utapata kwamba Masihi wa Israeli angeonekana katika mwaka wa 27A.D (Kumbuka hakuna mwaka wa sufuri). Mwaka halisi wa Yahshua kuanza huduma Yake. Sasa ninakuuliza ikiwa Yahshua hakuwa Masihi wa Israeli, basi ni nani alikuwa masihi wa Israeli aliyejitokeza mnamo 27A.D. Kumbuka kutoka kwa Malaki na maandiko mengine kwamba ilibidi aonekane kabla ya uharibifu wa hekalu mnamo 70A.D. Angalia mstari wa 26; inasema pia kwamba watu

wa mkuu wa Kirumi anayekuja wataharibu patakatifu (Hekalu). Kwa hivyo hapa kuna uthibitisho mwingine kwamba Masihi alipaswa kuja kabla ya uharibifu wa Hekalu.

Mstari wa 26 pia unasema kwamba "Atakatiliwa mbali" (kuuawa), lakini sio kwa ajili yake mwenyewe, bali kwa ajili ya dhambi za watu kama vile Isaya alivyosema pia. Ni Yahshua wa Nazareti tu aliyetimiza unabii huu wote wa maandiko haswa kama vile vilivyoandikwa.

Unabii 2 za mwisho ni mkubwa zaidi. Ya kwanza ni kuonyesha kuwa Masihi ambaye alilazimika kufa kwa ajili ya dhambi za Israeli asingeachwa kaburini, lakini atafufuliwa na Yahweh Baba Mbinguni, akiashiria tena viumbe viwili tofauti, kwani ikiwa Yahshua aliikuwa ni baba Yahweh huko mbinguni, basi ni nani aliyemfufua kutoka kwa wafu.

Utabiri katika Tanach

Zab. 16:10 Maana hutakuachia kuzimu nafsi yangu, Wala hutamtoa mtakatifu wako aone uharibifu.

Utimilifu katika Agano Jipyta

Mat. 28:5 Malaika akajibu, akawaambia wale wanawake, Msiogope ninyi; kwa maana najua ya kuwa mnamtafuta Yahshua aliyesulibiwa.

28.6 Hayupo hapa; kwani amefufuka kama alivyosema. Njoni, mpatazame mahali alipolazwa.

28.7 Nanyi nendeni upesi, mkawaambie wanafunzi wake, Amefufuka katika wafu. Tazama, awatangulia kwenda Galilaya; ndiko mtakakomwona. Haya, nimekwisha waambia.

Masihi wa Israeli hajashinda dhambi tu, lakini Ameshinda kifo, na ameketi mkono wa kuume wa Baba aliye Mbinguni.

Zab. 110:1 Neno la Yahweh kwa Adonai wangu, Uketi mkono wangu wa kuume, Hata niwfanyapo adui zako Kuwa chini ya miguu yako.

Waeb. 10:12 Lakini huyu, alipokwisha kutoa kwa ajili ya dhambi dhabihu moja idumuyo hata milele, aliketi mkono wa kuume wa Yahweh;

10.13 tangu hapo akingojea hata adui zake wawekwe kuwa chini ya miguu yake.

Na unabii wa mwisho ni mkubwa zaidi, kwa sababu unazungumza juu ya kurudi kwa Masihi wa Israeli na kukubalika kwa taifa la Wayahudi wakati wa kurudi kwake.

Zek. 12:10 Nami nitawamwagia watu wa nyumba ya Daudi, na wenyeji wa Yerusalem, roho ya neema na kuomba; nao watamtazama yeve ambaye walimchoma; nao watamwombolezea, kama vile mtu amwombolezeavyo mwanawe wa pekee; nao wataona uchungu kwa ajili yake, kama vile mtu aonavyo uchungu kwa ajili ya mzaliwa wake wa kwanza.

12 Nayo nchi itaomboleza, kila jamaa peke yake; jamaa ya nyumba ya Daudi peke yao, na wake zao peke yao; jamaa ya nyumba ya Nathani peke yao, na wake zao peke yao; (tazama kwa kurudi kwake Masihi ukuu wa Nathani sio Suleimani)

Maelezo: Kuna mtu mmoja tu katika historia ya Israeli ambaye ametimiza unabii huu wote; Yahshua wa Nazareti. Ni Yeye tu aliyezaliwa na bikira, alifufua wafu, akaponya vipofu, viziwi

na mwenye ukoma, na alitundikwa kwa sababu ya dhambi chini ya agano la kwanza na alifufuliwa siku ya 3 kulingana na maandiko na Yahweh mbinguni. na atakuja tena hivi karibuni, kutimiza maandiko mengine yote kuhusu kutawala kwake kwenye kiti cha enzi cha baba yake Daudi milele.

1 M. ya Nyakati 17:10b Pamoja na hayo nakuambia, ya kwamba Yahweh atakujengea nyumba.

11 Hata itakuwa, siku zako zitakapotimia, uende na babazo, nitainua mzao wako nyuma yako, atakayekuwa wa wana wako; nami nitaufanya imara ufalme wake.

12 Yeye ndiye atakayenijengea nyumba, nami nitakifanya imara kiti cha enzi cha ufalme wake milele.

13 Nitakuwa baba yake, naye atakuwa mwanangu; wala sitamwondolea fadhili zangu, kama nilivyomwondolea yeye aliyekuwa kabla yako;

14 ila nitamstarehesha katika nyumba yangu na katika ufalme wangu milele; na kiti chake cha enzi kitathibitishwa milele.

Wakati Yahshua alipokuja kwa mara ya kwanza, andiko la kwanza alilosoma katika sinagogi kule Nazareti lilikuwa ni aya kwanza ya Isaya 61 na sehemu ya kwanza ya Isaya 61: 2.

Luk. 4:16 Akaenda Nazareti, hapo alipolelewa; na siku ya sabato akaingia katika sinagogi kama ilivyokuwa desturi yake, akasimama ili asome.

4.17 Akapewa chuo cha nabii Isaya, akakifungua chuo, akatafuta mahali palipoandikwa,

4.18 Roho wa Yahweh yu juu yangu, Kwa maana amenitia mafuta kuwashubiri maskini habari njema. Amenitura kuwatangazia wafungwa kufunguliwa kwoao, Na vipofu kupata kuona tena, Kuwaacha huru waliosetwa,

4.19 Na kutangaza mwaka wa Yahweh uliokubaliwa (mwaka wa Yubilee).

Hiyo ndiyo ilikuwa kazi yake mara ya kwanza kuja duniani, kuhubiri uhuru kwa wale ambao wamekuwa mateka tangu enzi za Adamu kwa kuwa watumwa wa dhambi na asili yao ya kibinadamu. Hiyo bado ni ujumbe wa leo. Walakini, sehemu ya pili ya Isaya 61: 2 na mstari wa 3 & 4 inaonyesha wazi ujio wa pili kwa Yahshua ambaye anarudi hivi karibuni kuwaangamiza watenda-dhambi wote na wasio waadilifu katika Ufalme wake kabla ya kutawala ulimwengu wote kutoka Yerusalem kwa milenia ya 7 ya wanadamu. Hiyo ni sehemu ya pili ya Isaya 61: 2-4 na madhumuni ya kuja kwake mara ya pili vile yatakuwa.

Isa. 61:2 Kutangaza mwaka wa Yahweh uliokubaliwa, na siku ya kisasi cha Elohim wetu; kuwafariji wote waliao;

3 kuwaagizia hao waliao katika Sayuni, wapewe taji ya maua badala ya majivu, mafuta ya furaha badala ya maombolezo, vazi la sifa badala ya roho nzito; wapate kuitwa miti ya haki, iliyopandwa na Yahweh, ili atukuzwe.

4 Nao watajenga mahali pa kale palipoharibiwa, watapainua mahali palipokuwa ukiwa zamani, watatengeneza miji iliyoharibiwa, mahali palipoachwa kizazi baada ya kizazi.

Ufu. 19:11 Kisha nikaziona mbingu zimefunuka, na tazama, farasi mweupe, na yeye aliyempanda, aitwaye Mwaminifu na Wa-kweli, naye kwa haki ahukumu na kufanya vita.

19.12 Na macho yake yalikuwa kama mwali wa moto, na juu ya kichwa chake vilemba vingi; naye ana jina lililoandikwa, asilolijua mtu ila yeye mwenyewe.

19.13 Naye amevikwa vazi lililochovywa katika damu, na jina lake aitwa, Neno la Elohim.

19.14 Na majeshi yaliyo mbinguni wakamfuata, wamepanda farasi weupe na kuvikwa kitani nzuri, nyeupe, safi.

19.15 Na upanga mkali hutoka kinywani mwake ili awapige mataifa kwa huo. Naye atawachunga kwa fimbo ya chuma, naye anakanyaga shinikizo la mvinyo ya ghadhabu ya hasira ya Elohim Mwenyezi.

19.16 Naye ana jina limeandikwa katika vazi lake na paja lake, MFALME WA WAFALME, NA MKUU WA WAKUU.

Hitimisho: Yahshua, Masihi wa Israeli anarudi kabla ya Jubilee kuanzisha Ufalme wake kutoka Yerusalem, lakini wakati huu haji kama Mwana-Kondoo wa Israeli kulipa adhabu ya dhambi, tayari amefanya hivyo. Yeye anakuja kama Simba wa Yuda ili ateketeze uovu wote na aje kwa wateule wake ambao watatawala pamoja naye milele (Ebr 9: 27). Maandiko mengi kama vile Isaya 53 yanaonyesha ujio wa kwanza wa Masihi kulipa adhabu ya dhambi, lakini maandiko mengine kama vile Zekaria sura ya 14, yanaonyesha waziwazi Masihi akirudi mara ya pili kupigana na maadui wa Israeli na kuanzisha Ufalme wa Yahweh

Hakuna shaka kwamba maandiko yanazungumza juu ya Masihi kuja mara mbili kama Isaya 9: 6, inazungumza juu ya mtoto kuzaliwa, kama vile Isaya 7: 13-14, walakini Zekaria 14, Isaya 63: 1-10 na Ufunuo 19:11 -16 inaonyesha waziwazi Masihi akija kutoka mbinguni kupigana na maadui wa Yahweh.

Hata katika maandishi ya kale zaidi ya Israeli iltabiriwa kuhusu Masihi 2 wanaokuja. Masihi Ben Yoseph, mtumishi anayeteseka na Masihi Ben David Mfalme anayetawala. Na maandishi ya Marabi yanasema kuwa Masihi ben Yosef lazima afe kwa ajili ya dhambi za watu na kisha, Masihi Ben David atakuja na kumfufua. Hawakujua tu kuwa ni Masihi yule yule anayekuja mara mbili na Yahweh Baba ndiye aliyemfufua (Zab 16: 10-11).

Masihi wa Israeli alikuwa Myahudi kutoka Nyumba ya Daudi; Hakuwa Mgiriki na hakuwa na jina la Kiyunani. Aliishi kama Myahudi, alikula kama Myahudi na alikuwa na mazoea yote kutoka kwa ukoo wake wa Israeli. Ilikuwa mamia ya miaka baadaye kwamba Wanahistoria wa Uigiriki walimfanya kuwa mtu wa Uigiriki na jina la Uigiriki na sifa za Kiyunani, lakini Masihi wa kweli wa Israeli alikuja kufa kwa ajili ya taifa lake Israeli na dhambi zilizokuwa chini ya agano la kwanza. Aliitunza Torati kikamilifu, akaheshimu siku ya Sabato kila siku ya saba, alienda Yerusalem kwa kila siku ya sikuu, na akamwita Baba yake wa mbinguni kwa jina Lake la pekee, Yahweh.

Aliponya pia wagonjwa, akisafisha wakoma, viwete na vipofu na hata akafufua wafu. Aliteseka kwa sababu ya dhambi kubwa ambayo ilifanywa chini ya agano la kwanza, akafa na kufufuliwa na Yahweh Baba na kuketi mkono wake wa kuume mbinguni hata leo, na hivi karibuni atarudi kuisimamia Ufalme wa Yahweh kutawala duniani.

Waeb. 8:8 *Maana, awalaumupo, asema Angalia, siku zinakuja, asema Yahweh, Nami nitawatimizia nyumba ya Israeli na nyumba ya Yuda agano jipya;*

8.9 *Halitakuwa kama agano lile nililoagana na baba zao, Katika siku ile nilipowashika mikono yao niwatoe katika nchi ya Misri. Kwa sababu hawakudumu katika agano langu, Mimi nami sikuwajali asema Yahweh.*

8.10 *Maana hili ndilo agano nitakaloagana na nyumba ya Israeli Baada ya siku zile, asema Yahweh; Nitawapa sheria zangu katika nia zao, Na katika mioyo yao nitaziandika; Nami nitakuwa Elohim kwao, Nao watakuwa watu wangu.*

8.11 *Nao hawatafundishana kila mtu na jirani yake, Na kila mtu na ndugu yake, akisema, Mjue Yahweh; Kwa maana wote watanijua, Tangu mdogo wao hata mkubwa wao.*

8.12 *Kwa sababu nitawasamehe maovu yao, Na dhambi zao sitazikumbuka tena.*

Waga. 3:27 *Maana ninyi nyote mliobatizwa katika Masihi mmemvaa Masihi.*

3.28 *Hapana Myahudi wala Myunani. Hapana mtumwa wala huru. Hapana mtu mume wala mtu mke. Maana ninyi nyote mmekuwa mmoja katika Masihi Yahshua.*

3.29 *Na kama ninyi ni wa Masihi, basi, mmekuwa uzao wa Ibrahimu, na warithi sawasawa na ahadi.*

Vidokezo vya Kumbuka:

- 1) Yahshua ndiye mtu pekee aliywahi kuishi aliyeatimiza matakwa yote ya Masihi kulingana na maandiko.
- 2) Yahshua sio Yahweh Baba, lakini ni Mwana wa Yahweh.
- 3) Yahshua aliyekuwepo na Yahweh Baba na alikuwa muumbaji wa vitu vyote Naye.
- 4) Yahshua alikufa ili kulipa adhabu ya dhambi zote kwa wale watakaotubu na kwa imani kukubali dhabihu yake kwa adhabu ya dhambi zao.
- 5) Kama Masihi wa Israeli, Yahshua anarudi tena kutawala kama Mfalme wa Amani katika ufalme wa Milenia.

Congregation of Yahweh Jerusalem, Israel.

www.coyhwh.com